

Özgün Makale (Derleme)

Unique Article (Review)

Geliş Tarihi – Submitted: 07.03.2024

Kabul Tarihi – Accepted: 31.12.2024

Atıf Bilgisi / Reference Information

Aslan Koyutürk, Ö. & Körükcü, Ö. (2024). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında engelli bir kadın olmak. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 24 (2), 76-96.

Doi: <https://doi.org/10.54961/uobild.1448142>

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ BAĞLAMINDA ENGELLİ BİR KADIN OLMAK

Özge ASLAN KOYUTÜRK¹

Öznur KÖRÜKCÜ²

ÖZET

Toplumsal cinsiyet, kişilerin insan kimliklerinin yerine cinsiyet kimliklerinin koyulması ve insana cinsiyetleri üzerinden nasıl davranması gerektiğinin normlarla dayatılmasıdır. Cinsiyet rollerinin dayatılmasında kültürün etkisi yadsınamayacak kadar büyüktür. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği her zaman kadınların aleyhine olmuştur. Dünya tarihine bakıldığı zaman toplumsal cinsiyet eşitliğinin tarihin hiçbir döneminde tam anlamıyla sağlanamadığı görülmüştür. Dünyada cinsiyet eşitsizliklerinin yanı sıra, başka fırsat eşitsizlikleri ile en fazla karşılaşan gruplardan biri de engelli kadınlardır. Hem kadın hem de engelli bir birey olmak çok yönlü ayrımcılığı da beraberinde getirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sebebiyle kadınlar erkeklere göre daha az sağlıklı, daha düşük eğitim seviyesine sahip, daha az işgücüne sahip ve daha az gelir getiren işlerde çalışmaktadırlar. Kadınlar onlara sunulan eğitim ve sağlık gibi hizmetleri

¹ Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora öğrencisi. ORCID:0000-0003-2875-4528 E-posta: ozgeaslan_07_09@hotmail.com

² Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doç. Dr. ORCID:0000-0001-5840-9114 E-posta: oznurkorukcu@akdeniz.edu.tr

erkekler gibi kullanamamaktadır. Literatürde kadınların yaşam süreleri erkelere göre daha uzun olmakla birlikte hayat kaliteleri erkeklerden daha düşüktür. Durum böyle iken bir de engelli bir kadın olmak işleri daha da kötüleştirmektedir. Bu nedenle engelli kadınların toplumda yaşadığı ayrımcılığı cinsiyet rolleri bağlamında incelemek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Engelli Kadın, Eşitsizlik, Toplumsal Cinsiyet

BEING A DISABLED WOMAN IN THE CONTEXT OF GENDER ROLES

ABSTRACT

Gender is the replacement of people's human identities with their gender identities and the imposition of norms on how they should behave based on their gender. Culture has a great impact on the imposition of gender roles. Gender inequality has always been against women. Gender inequality has always been to the detriment of women. When we look at world history, it is seen that gender equality has not been achieved in any period of history. In addition to gender inequalities, one of the groups that most face other inequalities of opportunity in the world society is women with disabilities. Women are already people who are exposed to inequality. When being a disabled woman is added to this, it is inevitable to encounter disabled women who are isolated from society and exposed to discrimination. Being both a woman and a disabled individual brings with it multifaceted discrimination. Due to gender inequality, women are less healthy, have lower education levels, have less labor force and work in jobs that bring less income. Women cannot use the services offered to them, such as education and health, like men. Studies show that women live longer, but their quality of life is lower. And being a disabled woman makes things even worse. The main aim of the study is to examine the discrimination experienced by women with disabilities in the context of gender roles.

Key Words: Disabled Women, Gender, İnequality

Giriş

Birey doğduğunda biyolojik olarak özelliklerini yansıtan üreme ve hormonal farklılıklara sahip olmakta olup bu yapı cinsiyet olarak adlandırılmaktadır (Oakley, 2015). Bireyin kadın ve erkek olarak genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri cinsiyet olarak tanımlanırken toplumsal cinsiyet ise bireyin yaşadığı

kültürde doğru olduğu kabul edilen, kişiden kadın ve erkek olarak yapması beklenen görevleri kapsamaktadır (Bardakçı ve Oğlak, 2022 s.72). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelinde kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı ve bizden nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili roller, değerler ve yargılar bulunmaktadır (Başaran ve Köşgeroğlu, 2021s.294). Toplum tarafından bu cinsiyet rollerinin bireye aktarılması kişinin gündelik yaşamı ile gerçekleşmekte ve sosyalizasyon süreci ile kişinin içselleştirmesi sağlanmaktadır. Bu sosyalizasyon süreci ise çocukluk çağında başlamakta ve çocuğun oyuncak, giysi gibi nesnelere cinsiyetini yansıttığı düşünülen renkler seçilmektedir. Buna bağlı olarak erkekler ev geçimini sağlayan kişiler olarak ücretli işlerde çalışıp, kamusal alanda yer alırken kadınlar ise karşılıksız emeğe dayanan ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi sorumluluklarını yerine getirmekte, siyasal, ekonomik ve toplumsal hayattan dışlanmaktadır (Collins vd., 2021 s.105). Kadınlar erkeklere göre işten çıkarımlarda da ilk gözden çıkarılan olmaktadır ve genel olarak bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çalışma hayatından kadının işgücüne katılma durumundan başlayıp terfi olanaklarına kadar geniş yelpazede etkisi olan ve kadının tüm yaşamını olumsuz etkileyen bir sorun alanıdır. Kadın olmak cinsiyete dayalı ayrımcılığı arttırmaktadır ve buna engelli kavramı eklenince kadınların yaşamı daha da zorlaşmaktadır.

Engellilik, doğuştan genetik kaynaklı olabildiği gibi kaza gibi durumlar nedeniyle de tüm bireylerin başına gelebilme olasılığı olan bir halk sağlığı meselesidir (Doğruel, 2022 s.301). Dünya Sağlık Örgütü, engelliliği insan olmanın ayrılmaz bir parçasıdır şeklinde tanımlamış ve günümüzde tahminen 1,3 milyar kişinin bir engellilik durumu yaşadığını belirtmiştir (WHO, 2021). Dünya Engellilik Raporuna göre, insanların %15'i fiziksel, entelektüel, duyuşsal veya zihinsel bir engeli bulunmaktadır ve engelli kişilerin %80'i düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşamaktadır (WHO, 2011). Dünya nüfusunun ortalama %15'ini, Türkiye nüfusunun ise %12.29'unu engelli bireyler oluşturmaktadır (WHO, 2021). Engelli bireyler, tüm tarih boyunca "dışlanan ve istenmeyen" kesimi oluşturmuş ve işe yaramazlık, talihsizlik, farklılık, ezilen ve hasta olan kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir ancak, tarihi süreç içerisinde toplumda engelli birey olmanın içerisinde daha dezavantajlı bir grup dikkat çekmektedir: Engelli kadın olmak (Orhan ve Özkan, 2020 s.1). Engelli kadınlar, toplumda daha fazla dışlanmakta ve hem engelli hem de kadın olmasından dolayı ortaya çıkan problemlerle (sağlık bakımı alamama, eğitime katılamama, istihdamda yer alamama vb.) baş etmek durumunda kalmaktadır (Addlakha vd., 2017 s.5). Engelli kadınlar yaşamlarını diğer engelli kişilere, engelli

veya engelsiz erkeklere ve engelsiz kadınlara göre daha zor yaşamaktadır (Orhan ve Özkan, 2020 s.2). Engelli kadınlar bu süreçte aile içinde, sağlıkta eğitimde, aile içinde, çalışma yaşamında problemlerle karşılaşmakta bu problemler engelli kadını ev içine yaşam alanına sınırlamakta engelli kadınların üretkenliğini de engellemektedir (Bal, 2022 s.138).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların yaşamını olumsuz etkileyen çok önemli bir halk sağlığı sorunudur. Kadınlar cinsiyete dayalı ayrımcılığı en fazla yaşayan gruptur. Bu duruma bir de engelli kavramı eklenince engelli kadınlar için hayat daha da zorlaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında engelli kadınlara değinen bu çalışmada, engelli kadınların toplumda karşılaştıkları problemlerin ve toplumda var olma çabalarının ele alınması amaçlanmıştır.

1.Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları birbirinden farklı kavramlar olmakla birlikte cinsiyetler arası eşitsizliği ortaya koyabilmek için ikisi arasındaki ayrımın doğru yapılması önem arz etmektedir. Türk Dil Kurumuna göre cinsiyet kavramı “Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaratılış özelliği” şeklinde tanımlamıştır (TDK, 2024). Cinsiyet kavramı bireyleri kültüre bağlı olarak fizyolojik özelliklerine göre güçlü veya güçsüz olarak tanımlayabilmekte ve bu durum dezavantajlı grupların oluşmasına neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı ise, kültürlerin bu cinsiyetleri nasıl gördüğü, nasıl kabul ettiği ve toplum olarak normlaşmış kalıpları tanımlamaktadır (Ellison and Wet, 2018 s.2). Toplumda bireyler arasındaki hiçbir fark, biyolojik anlamda kadın ya da erkek oluşları kadar fazla değildir (Korkmaz ve Başer, 2019 s.72). Toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez Psikiyatrist Robert Stoller’in 1968 yılında kaleme aldığı “Sex and Gender” kitabında karşımıza çıkmıştır. Kitapta biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyetin birbirinden farklı kavramlar olduğu anlatılmıştır. Daha sonra 1972 yılında İngiliz Toplum Bilimci Ann Oakley toplumsal cinsiyet kavramını, sosyoloji bilimine dâhil etmiştir. Oakley, “Sex, Gender and Society” (Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum) adlı eserinde kadın ve erkeğin farklı olduğunun herkes tarafından bilindiğini belirtmiş ve bu farklılığın boyutunu sorgulamış, cinsiyet “sex” ve “gender” kelimelerinin anlam farklılıklarını da açıklamıştır (Oakley, 2015).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ilk temelleri ailede atılmaktadır çünkü aile bireyin doğduğu, büyüdüğü, geliştiği ilk yerdir (Bardakçı ve Oğlak, 2022 s.73). Çocuklar üç

yaş civarında cinsiyetlerini fark etmekte olup bu dönemde cinsiyet geçişlerini kavramaktadır. Ailelere bu dönemde önemli sorumluluklar düşmektedir. Çünkü aile, cinsiyet rollerinin öğrenildiği aile üyelerinin toplumsal cinsiyete dair rollerini uyguladığı en önemli yerdir (Korkmaz, 2022 s.56). Örneğin anne ev işleriyle ilgilenirken baba eve gelir getiren işte çalışınca çocuklar anne ve babaya göre davranış geliştirmektedir. Bu davranışları kodlayan çocuklar oyun ve oyuncak seçerken kızlar bebek, mutfak gibi oyun-oyuncak seçerken erkek çocuklar araba, tamir gibi oyunlara-oyuncaklara yönelmektedir (Bal, 2022 s.123). Bu açıdan toplumsal cinsiyet kavramı geçmişten günümüze tartışılan bir konu olmuştur. İnsan, doğduğu andan itibaren yaşadığı kültürde gördüğü ve edindiği bilgileri kodlayarak topluma karışır ve toplumda barınmaya çalışır (Bardakçı ve Oğlak, 2022 s.72). Erkek toplumun ona atfettiği şekilde davrandığında toplum tarafından güçlü kabul edilirken toplumun ona atfettiği şekilde davranmadığında da toplum tarafından dışlanır (Berber vd., 2021 s.1).

Toplumsal cinsiyet bireyler arasında bir hiyerarşi oluştururken, bu hiyerarşik sistemin başına erkekleri koyup kadınları ikinci plana atmaktadır (Can, 2023 s.611). Toplumsal cinsiyet kadın ve erkek arasındaki adaletsiz sistemi tanımlar, toplumsal cinsiyet eşitliği de bu sistem içinde bulunan kadınların temel insan haklarını ve kadınların toplum içerisinde insanca yaşamaları için gerekli olan temel talepleri dile getirir (Şahyar Akdemir vd., 2023 s.498). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden en fazla etkilenen grup kadınlardır. Atasözlerine baktığımızda da **“er olan ekmeğini taştan çıkarır” “kadının şamdan altını olsa mumu dikecek olan erkektir”** gibi yüzlerce söylemlerle kadın ikinci plana atılmış erkek yüceltilmiştir (Can, 2023 s.600). Toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen kültür, toplumsal cinsiyet sorumluluklarını da belirleyerek kadın ve erkekten yapması ve yapmaması gereken rolleri beklemekte ve bu beklenti yerine getirilmediği zaman da onları yeteri kadar “erkek” ya da yeteri kadar “kadın” olmamakla suçlamaktadır (Şahyar Akdemir vd., 2023:498). Kısaca toplumsal cinsiyet, iktidar ilişkilerinin ve insanın kimliğine müdahale edilen bir alan olmakla beraber sosyo-kültürel bir durumdur. Yaşam döngüsünde her alanda karşımıza çıkan iktidar ilişkileri, toplumsal cinsiyet alanında da ataerkil bir ortam içinde varlığını sürdürür ve buna bağlı olarak toplumsal cinsiyet, ataerkillik ve iktidar kavramları birbirleriyle iç içe geçmiştir (Korkmaz ve Başer, 2019 s.72).

1.1.Toplumsal Cinsiyet ve Ataerkillik

Ataerkil “ata” ve “erk” kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Ata kelimesine güç ve hakimiyet kurma anlamına gelirken Erk kelimesi sözlükte bir işi yapabilme gücü, kudret ve iktidar anlamlarına gelir (TDK, 2024). Ataerkil kelimesi, baba ya da aile reisinin rolü anlamlarına gelir. Ataerkil kavramı, soyda babayı esas alıp, aile içinde çocukları baba soyuna mal eder (Sultana, 2019 s.417). Demez’e (2005) göre ataerkillik, soyun aktarılması, ekonomik olarak güce sahip olmak, mirasın devredilmesi, çocuklar ve eş üzerinde tam yetkili olma hak ve sorumluluklarının erkeklere verilmesi anlamına gelmektedir. Ataerkillik genel olarak ailede erkek egemenliğini tanımlamak için kullanılmıştır (Sultana, 2019 s.417). Ataerkil aile düzeninde, aile bireylerini denetim altına alan, onlara baskı uygulayan babadır ve kadının rolü, erkeğin verdiği yetkiyle sınırlıdır. Ataerkillikte, kadınlar, çocuklar, genç erkekler, köleler, ev hizmetçileri bu erkek egemenliği altında bulunur (Buluk ve Küçükalkan,2022 s.12). Bireyleri cinsiyet temelinde ayırıp eşitsizlik yaratan bu düzen, köklü bir geçmişe sahiptir. Ataerkilliğin kökeni tarım toplumuna kadar uzanmakla birlikte bu sistem erkeğin egemenliğini ifade etmektedir. Ataerkilliğin kökenine baktığımızda gelenekselciler erkeklerin hükmeden kadınların ikincil olduğuna inanırlar (Sultana, 2019 s.418). Modern psikolojiye göre, Sigmund Freud “kadının anatomisi onun kaderidir” demiştir ve ona göre normal insan kavramının karşılığı, erkek olmaktır (Freud 1977). Atasözlerine bakıldığında da yine kadının ikinci plana atıldığı görülmektedir. **“Erkek vefakâr kadın cefakâr olmalı.”** Sözünde de kadının her sıkıntıya boyun eğmesinin altı çizilir. Toplumsal cinsiyet ve ataerkil sistem bireylere salt “insan” gözüyle bakılmasını engelleyip onlara “cinsiyet elbisesi” dikmekte ve kişiler üzerine de o elbiseyi tam olarak oturtma çabasına girmektedir (Korkmaz ve Başer, 2019 s.72). Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak oldukça güçtür fakat bu soruna geniş perspektifte ele alıp çözüm yolları aramak önemli bir adım olabilir (Berber vd., 2021 s.13). Ataerkil sistem yalnızca kadınları değil erkekleri de bu düzene zorlamaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması her iki cinsiyeti de özgür bırakacaktır (Korkmaz ve Başer, 2019 s.74).

2. Kadının Toplumdaki Yeri

Kadın, insanların ataları olarak görülen Âdem ile Havva’dan bu yana doğanın ve yaşam şartlarının tüm zorluklarına rağmen dünya üzerinde var olmuştur. Kadınlar geçmişten günümüze yaşamlarını sürdürebilmek için devamlı mücadele etmişler ve bu mücadelenin boyutu da kültürün kadına verdiği değere göre şekillenmiştir (Acar, 2019 s.400). Kadınlar tarih boyunca çalışma yaşamında, ataerkillik ve toplumsal cinsiyet

rollerinin etkisi nedeniyle yedek işgücü olarak görülmüşler sanayi devrimi ile birlikte de ücretli işte çalışmaya başlamışlar ve buna bağlı olarak ucuz işgücü ve haklarının sömürsü gündeme gelmiştir (Berber vd., 2021 s.10). Kadınlar geçmişten günümüze kadar devamlı ikinci planda tutulmuş erkekler iktidar sahibi ve maaşlı bir işte çalışarak evi geçindirmekle yükümlü olup kadınların yeri ise ev olarak kabul edilmiştir (Orhan ve Özkan, 2020 s.9). Ataerkil toplumda kadın çevresinden saygı görmek istiyorsa ev işlerini iyi yapmalı ve erkek çocuğu doğurmalıdır “Ataerkil ailede kadın, ancak bir erkek çocuk doğurursa konumunu sağlamlaştırır. Bu nedenle, ataerkil ailelerde kız ve erkek çocuğa farklı anlamlar yüklenir. Erkek çocuk soyun devamı, ailenin yaşlılıktaki güvencesi olarak görülür (Collins vd., 2021 s.105). Toplumda kadının rolleri; annelik, eş olma, ev hanımı olma, akraba olma, mesleki rolü, topluluk rolü, bireylik rolü olarak sınıflanmıştır ve buna bağlı olarak kadının temel rolleri annelik ve ev kadını olmak olup kadın bu rolleri en iyi şekilde yerine getirmelidir (Orhan ve Özkan, 2020 s.9). Kısacası ‘Kadın’ deyince akla, ev işlerini yapan ve çocuk bakımından sorumlu, toplum içinde söz hakkı olmayan, gelir getiren işte çalışamayan çalışsa bile düşük ücretle çalışan, erkeğe göre güçsüz ve şiddet gören devamlı ikinci plana atılan bireyler gelmektedir. Çünkü ataerkil sistem yapısında baskın karakter erkektir ve son söz erkeğindir. Ataerkil sistem yapısı kadınların gelişmesi ve ilerlemesinde büyük engel oluşturmaktadır.

2.1.Toplumda Engelli Kadın Olmak

Türk Dil Kurumu (TDK) engelli tanımını; Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri çeken kimse olarak yapmıştır (TDK, 2024). Literatürde engelli tanımında ve gruplandırılmasında bazı farklı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletler (BM) engelli tanımını “tüm insanlarla eşit koşullar altında topluma tam ve etkin katılımlarının önünde engel oluşturan uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişiler olarak yapmıştır (BM, 2006). Engellilik, Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO) göre, “Bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinden belirli oranda ve sürekli olarak fonksiyon ve görüntü kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu kişinin normal yaşam gereklerine uyamama durumu” olarak tanımlanmıştır (WHO, 2011). Dünya Sağlık Örgütüne göre engelliler; görme, konuşma, işitme, zihinsel ve ortopedik engelli, klinik bakıma ihtiyacı olanlar, kronik hastalığı olanlar ve sosyal, duyuşsal ve ruhsal sorunu olanlar şeklinde sınıflandırılmaktadır (WHO, 2023). Buna

bağlı olarak TÜİK nüfus ve konut araştırmasına göre; zihinsel, görme, işitme, dil ve konuşma, ortopedik ve süreğen hastalık olarak sınıflanmıştır (TÜİK, 2011) Engellilik durumu, engeli bulunmayan bireylerle eşit koşullarda yaşama hakkını ortadan kaldırmakta ve engelli kişilerin topluma katılımını zorlaştırmaktadır (Orhan ve Özkan, 2020 s.2). Engelli bireyler, tarihsel boyunca toplum tarafından “dışlanan ve istenmeyen” kesimini oluşturmuşlar ve toplum tarafından, engelli olma talihsiz, işe yaramaz, farklı, ezilen ve hasta olarak görülmüştür (Alpaslan Arar vd., 2021 s.251). Engelli bireyler, toplumda dezavantajlı kesimi oluşturmaktadır fakat tarihi süreç içinde daha fazla dezavantajlı bir grup dikkat çekmektedir bu da engelli kadınlardır (Orhan ve Özkan, 2020 s.2). Dünyada yaklaşık olarak bir milyardan fazla birey engellidir (WHO, 2021). Engelli olmak cinsiyete dayalı ayrımcılığı arttırmakta bu da en fazla kadınları etkilemektedir (Addlakha vd.,2017 s.6). Engeli bulunan kadın fiziksel, ruhsal ya da duyuşsal engelinin yanında, toplumun karşısına çıkardığı engellerle baş etmeye çalışmaktadır (Orhan ve Özkan, 2020 s.3). Toplumda engelli kadınlara yönelik çok fazla ayrımcılık bulunmakta ve engelli kadınlar ilk olarak ailelerin aşırı koruyucu tutumuyla karşılaşmakta daha sonra eğitim ve iş alanlarında da ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar (Kahraman Güloğlu 2020 s.477). Engelli bireyler, toplumda engelli olmayan diğer kişilerin ulaşabildiği imkanlara erişememekte ve engelli kadınlar için bu durum daha da zor olmaktadır (Lin and Yang, 2019 s.843).

Engelli bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla yapılan Birleşmiş Milletler anlaşması, temel olarak insan hakları, onuru ve insani değerine önem veren kadınların ve erkeklerin haklar bakımından eşitliğini teyit eden bir anlaşmadır (BM, 2018). Birleşmiş Milletlerin kadın haklarını koruyan çalışmaları 1946 yılında Kadın Statüsü Komisyonu'nun kurulması ile başlamıştır. Yapılan konferanslarda engelli kadınların ve yaşlı kadınların güvenliğinin sağlanması için gerekli kurumların kurulması ve yasal haklarının güçlendirilmesi konuları ele alınmıştır. Daha sonra 2000 yılında Pekin eylem planı kabul edilip ve alınan kararlarda engelli kadınların özel ihtiyaçları gündem maddesi olmuştur (Orhan ve Özkan, 2020 s.3). Engelli bireyler için en önemli düzenleme ise; 2007 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmeye göre kadın ve erkek engelli haklarında düzenlemeler yapılmıştır. Bu haklar ise, yaşama hakkı, risk durumlarında ve insani bakımdan acil durumlar, adalete erişim, yasa önünde eşitlik, özgürlük ve güvenlik, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele, işkence, veya cezaya maruz kalmama, şiddet, sömürü, veya istismara maruz kalmama, seyahat özgürlüğü ve uyruklu, kişi bütünlüğünün

korunması, bağımsız yaşayabilme ve topluma dahil olma, kişisel hareketlilik, düşünce ve ifade özgürlüğü ile bilgiye erişim, hane ve aile hayatına saygı, özel hayata saygı, sağlık, eğitim, çalışma ve istihdam, rehabilitasyon ve rehabilitasyon, siyasal, toplumsal ve kültürel yaşama katılım, yeterli yaşam standardı ve sosyal koruma, dinlenme, boş zaman aktiviteleri ve spor faaliyetlerine katılım gibi birçok alanı içermektedir. Bu hakların yürütülmesi için Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesi kurulmuştur (ENKAD, 2015). Türkiye, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları sözleşmesini imzalayan ilk devletlerdendir (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2007). Engelli kadın hakları sadece bu sözleşme ile korunmakta, engelli kadınlar için ayrıca bir düzenleme yoktur.

2.2. Engelli Kadınların Karşılaştığı Sosyal, Ekonomik ve Toplumsal Güçlükler

Toplum, erkek ve kadına bir bakış açısı kazandırırken bir taraftan da kadın ve erkeğe farklı roller tanımlamakta ve bu döngü sosyalleşme olarak adlandırılmaktadır (Orhan ve Özkan, 2020 s.8). Sosyalleşme süreci içinde engelli bireyler, kendilerine yüklenen kültürel ve sosyal anlamlar nedeniyle sosyal kayıplar yaşamaktadır ve sosyal ilişkilerdeki kayıplar nedeniyle de hem engelli bireyde hem de ailesinde sosyal izolasyon durumu ortaya çıkmakta ve bu durumdan en fazla etkilenen grup genç engelli bireyler olmaktadır. Engelli bireylerde oluşan sosyal izolasyon sonucu, engelli bireyler benlik saygısını kaybetmekte ve ileride sosyal ilişki kuramama gibi problemlerle karşılaşmakta ve bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliği bakımından değerlendirildiğinde ise, bu kaybı en fazla yaşayan kesim engelli kadınlardır (Cuthbert, 2017 s.241). Engelli kadının sağlıklı kadınlara ve engelli-engelsiz erkeklere göre dezavantajlı konumu nedeniyle, zaten kadın olduğu için yaşadığı sorunları engelli olma haliyle birlikte daha fazla yaşadığı görülmektedir (Bulut ve Karaman, 2018 s.278). Engelli kişiler ile ilgili yapılan çalışmalarda eğitim ve danışmanlık, yoksulluk, sağlık personelinin iletişimi, ailenin bakım sorunu, istihdam, psikolojik sorunlar ve cinsel sağlık konuları ele alınmıştır. Engelli kadınların dezavantajlı olduğu bir durum da flört etmeleri, evlenmeleri, ileride doğacak çocuğuna engelin geçeceği düşüncesi ile çocuk sahibi olmalarının önüne geçilmesi dolayısıyla da cinsel varlıklarının yok sayılmasıdır (Cuthbert, 2017 s.241). Engelli bireylere çok nadiren cinsel arzuları sorulur çünkü toplum onların cinsel arzularının olmadığını düşünüp onları aseksüel olarak görür (Welsh, 2020 s.275). Buna bağlı olarak engelli kişiler sağlık personellerinin de ön yargılı tutumu nedeniyle cinsel duygularını bastırarak cinsel bakımdan mahrum kalmaktadır (Nelson vd., 2020 s.400). Bu durumda engelli bireylerde bazı sonuçlara

neden olmakta olup bu sonuçlar; cinsel eğitim eksikliği, güçsüzlük, düşük beden imajı gibi engelli bireylerin cinsel hayatlarında ciddi sağlık sorunlarına yol açabilmektedir (Welsh, 2020 s.276). Bütün bunlara ilave olarak; engelli kadınların, sağlık bakımı, cinsel sağlık, üreme sağlığı ve kadın sağlığı hakkında bilgi eksiklikleri bulunmakta bu nedenle de serviks kanseri, meme kanseri gibi kanser tarama programlarına katılımları yetersiz olmaktadır (Luengo-Rubalcaba vd., 2020 s.609).

Yapılan çalışmalarda engelli kadınların engeli bulunmayan kadınlara oranla pap smear testi ve meme kanseri taramalarına daha az katıldıkları belirtilmiştir (Kushalnagar vd., 2019 s.351). Ayrıca yapılan çalışmalarda engelli kadınların etkin bir aile planlaması yöntemi kullanmada konusunda da yetersiz kaldıkları bildirilmiştir (Mitra vd., 2020 s.423). Engelli kadınlarda, cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkında yanlış bilginin bulunması, adölesan gebelikler, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, cinsel şiddet, gebelik sırasında ortaya çıkan komplikasyonlar vb. problemlere sebep olmaktadır (Robles-Bykbaev, 2019 s.5). Yapılan bir çalışmada, fiziksel engelli kadınların menstrual döngüsündeki normal sürenin ve kan kaybının farkında olduklarını fakat, menstrual sağlık ve hijyen konusunda yanlış uygulamaların yapıldığı bildirilmiştir (Pokhrel vd.,2019 s.10). Engelli kişilerin cinsel sağlığıyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; cinsel istismar, aseksüel olarak etiketlenme, bilgi eksikliği, evlenmelerinin yanlış olduğu gibi sorunların saptandığı görülmüştür (Devkota vd.; 2019 s.8). Engelli kadınların yaşadığı önemli sorunlardan birisi de şiddettir (Meyer vd., 2020:2). Bireyin kadın olması nedeniyle şiddet görmeye meyilli olmasının yanı sıra bir de engelinin bulunması aileden veya toplumdan fiziksel, zihinsel ve cinsel şiddete maruz kalmasını daha da kolaylaştırmaktadır (Devkota vd.; 2019 s.8). Literatüre göre, engelli kadınların yüzde 34'ü eşleri, yüzde 16'sı babaları, yüzde 13'ü anneleri, yüzde 11'i ise çocukları tarafından şiddete maruz kalmaktadır (Yıldız Yazıcıoğlu, 2023 s.3). Bal (2022) çalışmasında, ortopedik engeli bulunan kadınların şiddet görme durumlarına bakıldığında ev işlerini yerine getirememeleri, toplumda "savunmasız" görülmeleri ve engeli bulunan kadınlara uygulanan şiddetin örtbas edilmesi sebebiyle fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir (Bal, 2022 s.125). Yapılan çalışmalarda engelli kadınların, savunmasız oldukları için daha fazla şiddete maruz kaldıkları belirtilmiştir (Luengo-Rubalcaba vd., 2020 s.6012). Yine yapılan çalışmalarda engeli bulunan kadının engeli bulunmayan kadına göre daha fazla oranda şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir (Meyer vd., 2020 s.6). Genel olarak engelli kadınlar partner şiddetine maruz kalmaktadır. Engelli bireyler fiziksel, duygusal, cinsel,

istismara karşı en savunmasız gruptur (Arısoy, 2023 s.145). Özellikle birden fazla engelle sahip ve bağımlı durumdaki zihinsel engelli kadınlar, istismara uğradığının farkında bile olmayabilir. Bu zihinsel engelli bireyler, istismarın farkında olsalar dahi kendilerini koruyabilmeleri ve istismarı yetkililere bildirmeleri çok zordur (Addlakha vd.; 2017 s.6). Engelli kadınlara yönelik gerçekleşen cinsel şiddetin genellikle görmezden gelindiği bir gerçektir. Özellikle zihinsel engelli kadınların maruz kaldıkları cinsel istismarı ya da şiddeti algılayamaması ve anlatamaması engelli kadınları cinsel şiddet tehdidi altında bırakmaktadır. Kültür, engelli bireylere bakış açısı nedeniyle istismar vakalarıyla karşılaşmalarında önemli bir etken olmasının yanında engelli kadınların bakire olabilecekleri düşüncesi onları istismar için hedef haline getirmektedir (Bulut ve Karaman, 2018 s.279). Engelli kadınlar çalışma hayatında da sorunlarla karşılaşmaktadır. Literatür incelendiğinde engelli kadınların, engelli erkeklere göre yoksulluğu daha fazla yaşadıkları, eğitim, iş olanakları ve rehabilitasyon hizmetlerine erişimin daha zor olduğu, kamusal alanda da erkeklere göre daha az görünür oldukları, çoğunlukla aileleriyle beraber yaşamak zorunda oldukları ve cinsel istismar kurbanı olabildikleri bildirilmektedir (Aşkın ve Aşkın, 2020).

Engelli kişilerin eğitim seviyesinin artırılması, bu bireylerin yaşama uyumunu kolaylaştırmaktadır. Bunun için de engelli bireylerin eğitim ihtiyaçlarını kendi karşılamayı öğrenmesi ve bunu sürdürmeleri için önem arz etmektedir. Eğitim, engelli bireylerin karşılaşacağı risklerle baş etmesini kolaylaştırmakta ve başka bir yönüyle de engelli kişilerin sosyal izolasyonunu da azaltmaktadır. Ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre Araştırmaya katılan engelli kadınlarda en yüksek eğitim yüzdesi ilkökul mezunu olan bireylerdir ve okuryazarlığı olanlar ikinci, okuryazarlığı olmayanlar ise üçüncü sırada yer almaktadır (Şen, 2022 s.184).

2.3. Engelli Kadın ve Anne olmak

Kadınlardan toplum olarak beklenen en önemli rollerden birisi annelik olmakla birlikte her kadın gibi engelli kadınlarında anne olma arzusu bulunur fakat engelli kadınların anne olması toplumun kurallarına uymadığı için olumlu karşılanmamaktadır (Yıldız Yazıcıoğlu, 2023 s.70). Engelli kadınlar, gebelik, doğum ve doğum sonu tüm kadınların yaşadığı korku ve belirsizlikleri yaşarlar hatta endişeleri kendilerini yetersiz görmeleri nedeniyle daha da fazladır (Cirban, Ekrem vd.,2023 s.240). Anne olma hakkı konusunda tüm kadınlar aynı hakka sahiptir ve engeli bulunan kadınların gebelik, doğum, doğum sonu dönem de diğer kadınlara göre daha detaylı sağlık bakım hizmeti

almaları gerekmektedir (Mitra vd.,2020 s.420). Literatür incelendiğinde yapılan bir çalışma sonucuna göre, engelli kadınlar içinde görme engeli bulunan kadınların en düşük (%70.1) doğum yapma yüzdesine sahip olduğu bulunurken işitme engelli kadınlar en yüksek (%86.4) doğum yapma yüzdesine sahip bulunmuştur. Buna ek olarak engelli kadınların engelli olmayan kadınlara göre gebelik ve doğum eylemi yüzdelerinin daha az olduğu tespit edilmiştir (Biel vd., 2020 s.3394). Engeli bulunan kadınların gebeliklerinde hipertansiyon, preeklampsi, gestasyonel diyabet, eklampsi, preterm eylem ve düşük doğum ağırlıklı bebek olasılığı fazla, perinatal sağlık bakımı alma oranları ise düşüktür (Mitra vd.,2020 s.420). Engelli kadınların perinatal dönemde destekleri az ve kaygı, stres durumları oldukça yüksektir (Cirban, Ekrem vd., 2023 s.241).

Sonuç ve Değerlendirme

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadın ve erkek arasındaki adaletsiz sistem olmakla beraber toplumsal cinsiyet eşitliği de bu sistem içinde bulunan kadınların temel insan haklarını ve kadınların toplum içerisinde insanca yaşamaları için gerekli olan temel talepleri dile getirir (Şahyar Akdemir vd., 2023 s.497). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden en fazla etkilenen grup kadınlar olup kadınlardan daha fazla etkilenen grup ise engelli kadınlardır. Toplumumuzda kadın olmak oldukça zordur ve Türkiye de ki kadınlar da hem kadın olmanın hem de engelli olmanın ortaya çıkardığı sorunlarla mücadele etmektedir (Bulut ve Karaman, 2018 s.282). Toplumsal cinsiyet görevlerinin, erkeklerin lehine göre belirlenmesi, toplumda kadınların birden fazla zorlukla karşılaşmasına sebep olmaktadır. Engelli kadınlar da hem kadın hem de engelli olmalarından dolayı toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkardığı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Orhan ve Özkan, 2020 s.2). Engeli bulunan kadınların sosyal ve ekonomik olarak bağımsızlıkları tehlike içerisinde olmasına ek olarak toplum tarafından dışlanma ile karşı karşıya kaldıklarından bağımsızlıkları sekteye uğramaktadır. Engelli kadınların toplumda var olması ve yaşama kazandırılması önemli bir konudur. Bunun için, ülke şartlarına uygun çözümler üretilmeli, konuya yönelik denetimler yapılmalı başarısız olunan durumlarda yeni çözüm önerileri geliştirilmelidir. Yeni çözüm yolları engelli kadınlar ile iş birliği içinde geliştirilmeli ki daha etkili çözüm yollarına ulaşılabilsin ve engelli kadınları toplumda görünür kılabilin.

Engelli kadınlar toplumun dezavantajlı grubunu oluşturduğu için, kadınların, cinsellik, öz bakım gereksinimleri, aile planlaması, üreme sağlığı, gebelik, doğum ve doğum

sonu dönemde eğitim ve danışmanlık hizmetleri ve takipleri düzenli yapılmalıdır. Engelli kadınların annelik süreci için düzenli eğitimler verilmelidir. Engelli kadınlara bakım verecek olan sağlık personellerine eğitim konusunda yetkili kişilerce bakım, iletişim ve danışmanlık konusunda eğitim verilip farkındalık programları oluşturulmalıdır.

Engeli bulunan kadınların eğitim seviyesinin artırılması, bu kadınların yaşama uyumunu kolaylaştırmaktadır. Bunun için de engelli kadınların eğitimi, ihtiyaçlarını kendi karşılamayı öğrenmesi ve bunu sürdürmeleri için önem arz etmektedir. Eğitim, engelli bireylerin karşılaşacağı risklerle baş etmesini kolaylaştırmakta ve başka bir yönüyle de engelli kişilerin sosyal izolasyonunu da azaltmaktadır. Bu sebeple engelli kadınlara yönelik yetkili kişilerce düzenli eğitimler düzenlenmeli bu eğitimlerin sonucu düzenli olarak değerlendirilmeli, eğitimin kalitesinin ve veriminin artması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2019). "Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın" İnsan ve İnsan, 6(21), 395-411. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.536610>
- Addlakha, R. Price, J. Heidari, S. (2017). "Disability And Sexuality: Claiming Sexual And Reproductive Rights" *Reprod Health Matters*, 25:4– 9.
- Alpaslan, Arar, M. Erbil, N. Yıldırım, F. (2021). "Engelli Kadınlarda Üreme Sağlığı Sorunları ve Hemşirelik Yaklaşımı" *Androl Bul*; 23:250–255 <https://doi.org/10.24898/Tandro.2021.16870>
- Arısoy, A. (2023). "Engelli Birey Olmak" Ekin Basım Yayın Dağıtım.145-170.
- Bulut, S. ve Karaman, H. B. (2018). "Engelli Bireylerin Cinsel, Fiziksel ve Duygusal İstismarı" *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(2), 277-301. Doi: 10.21565/Ozelegitimdergisi.382961
- Aşkın, E.Ö. ve Umur, A. (2020). "Engelli Kadın İşgücünün Marjinalliği Farklı Boyutlarıyla Kadın Çalışmaları" Editörler: Elif Yüksel Oktay Ve Reyhan Ayşen Wolff, Isbn 978-625-7983-35-8, Ekin Yayınevi, Bursa, 47-70.
- Bal, G. (2022). "Toplumsal Cinsiyet Açısından Ortopedik Engelli Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın İncelenmesi: Zonguldak İli Örneği" *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*,5(9), 117-156.

- Bardakçı, Ş. Oğlak, S. (2022). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Türkiye" Toplumsal Politika Dergisi, Turkish Journal of Social Policy, 3(1) 71-90. <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Tpd> E-Issn: 2587-1412
- Başaran, F. Köşgeroğlu, N. (2020). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Hemşirelik Mesleğine Yansımaları" Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 9(3): 293- 299
- Berber, A. Yağışlı, Ş. Demirci, D. Kayakçı, B. Akbulut, A, A. (2021). "Ataerkil Toplumlarda Erkek Olmak Lisans Bitirme Projesi" İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Lisans Anabilim Dalı. İstanbul.1-102. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi Uygulama Kılavuzu (Engellilerkonfederasyonu.Org.Tr) Erişim Tarihi: 11.01.2024
- Biel, F. Darney, B. Caughey, A. Horner, Johnson, W. (2020). Medical indications for primary cesarean delivery in women with and without disabilities. The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine, 33, 3391-3398. <https://doi.org/10.1080/14767058.2019.1572740>
- Birleşmiş Milletler. (2006). "Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme" www.un.org/disabilities/documents/natl/turkey.doc (Erişim Tarihi: 11.01.2024).
- Buluk, G. Küçükalkan, Y. (2022). "Kim Ki Duk Sinemasında Toplumsal Cinsiyet Ve Kadının Sunumu: "Ada" Filmi Örneği" Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 4(1), 10-20.
- Bulut, S. Karaman H.B. (2018). "Engelli Bireylerin Cinsel, Fiziksel ve Duygusal İstismarı" Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 19(2), 277-301.
- Can, İ.C. (2023). "Ataerkil Döngü İçerisindeki Türk Aile Hukuku Alanında Feminist Hukuk Düzenlemeleri" Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9 (2), 599-617.
- Cirban, Ekrem, E. Demirel, Bozkurt, Ö. Daşkan, Z. (2023). Engelli kadın olarak anne olmak. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 6 (1), 238-246. DOI: 10.38108/ouhcd.991142
- Collins, C. Landivar, L. C. Ruppner, L. Scarborough, W.J. (2021). "Covid-19 And The Gender Gap In Work Hours" Gender Work Organ,28(S1):101–112

- Cuthbert, K. (2017). "You Have To Be Normal To Be Abnormal: An Empirically Grounded Exploration Of The Intersection Of Asexuality And Disability" *Sociology*,51:241–57.
- Demez, G. (2005). "Kabadayıdan Sanal Delikanlıya –Değişen Erkeklik İmgesi" Babil Yayınları.
- Devkota, H. R. Kett, M. Groce, N. (2019). "Societal Attitude And Behaviours Towards Women With Disabilities In Rural Nepal: Pregnancy, Childbirth And Motherhood" *Bmc Pregnancy And Childbirth*, 19(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/S12884-019-2171-4>.
- Doğruel, F. (2022). Beden, Birey ve Toplum Kesişiminde Engelli Bireylerin Erişebilirlik Deneyimleri: Gaziantep Örneği. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 25(2), 299-317. <https://doi.org/10.18490/Sosars.1111387>
- Ellison, G. T. De Wet, T. (2018). "Biological Determinism" *The International Encyclopedia Of Biological Anthropology*, 1-4.
- Engelli Kadın Derneği. (2015). Ayrımcılık ve Engelli Hakları. Ankara. EnKad – Engelli Kadın Derneği erişim tarihi: 17.01.2024.
- Freud, S. (1977). "On Sexuality" Harmondsworth: Penguin
- Kahraman, Güloğlu, F. (2020). "Türkiye’de Engelli Hakları Alanında Yeni Bir Örgütlenme Engelli Kadın Hareketi" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research*, 8 (39), 476-489. www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
- Korkmaz, A. Başer, M. (2019). "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Ataerkillik ve İktidar İlişkileri" *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28(1),71-76.
- Kushalnagar, P. Engelman, A. Simons, A. N. (2019). "Deaf Women's Health: Adherence To Breast And Cervical Cancer Screening Recommendations" *American Journal Of Preventive Medicine*, 57(3), 346-354
- Lin, Z. Yang, L. (2019). 'Me too!': individual empowerment of disabled women in the #MeToo movement in China. *Disability & Society*, 34(5), 842–847.
- Luengo-Rubalcaba, S. Abad-García, R. Tíscar-González, V. (2020). "Accessibility Of Deaf Women To The Public Health System Of The Basque Country (Spain)" *Gaceta Sanitaria*, 4(6):608-614.
- Meyer, S. R. Lasater, M. E. Lee, L. Garcia-Moreno, C. (2020). "Protocol: Measurement Of Violence Against Women And Disability: Protocol For A Scoping Review" *Bmj Open*, 10(12).1-8. 10:e040104. doi:10.1136/bmjopen-2020-040104

- Mitra, M. Mckee, M. M. Akobirshoev, I. Valentine, A. Ritter, G. Zhang, J. Mckee, K.lezzoni, L. I. (2020).“Pregnancy, Birth, And Infant Outcomes Among Women Who Are Deaf Or Hard Of Hearing” American Journal Of Preventive Medicine.58(3):418-426. doi: 10.1016/j.amepre.2019.10.012. Epub 2020 Jan 15.
- Nelson, B. Odberg, Pettersson, K. Emmelin, M. (2020). “Experiences Of Teaching Sexual And Reproductive Health To Students With İntellectual Disabilities” Sex Educ,20:398–412.No:65 -9 Nisan 2007, Birleşmiş Milletler’De Üye Ülkelerin İmzasına Açılan -Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme- Hk. / T.C. Dışişleri Bakanlığı (Mfa.Gov.Tr) Erişim Tarihi:12.01.2024
- Oakley, A. (2015). “Sex, Gender And Society” Farnham: Ashgate Publishing Ltd.
- Orhan, S. Özkan, E. (2020). “Engelli Kadın Olmak” Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1), 1-19 <https://doi.org/10.32709/akusosbil.524633>
- Pokhrel, B. Mahat, S. Parajuli, K. (2019). “Knowledge And Practice Regarding Menstrual Hygiene Among Physically Disabled Women İn Kathmandu, Nepal” Janaki Med Coll J Med Sci,7:8–13.
- Robles-Bykbaev, Y. Oyola-Flores, C. Robles-Bykbaev, V. E. López-Nores, M. Ingavélez-Guerra, P. Pazos-Arias, J. J. Ramoscabrer, M. (2019). “A Bespoke Social Network For Deaf Women İn Ecuador To Access İnformation On Sexual And Reproductive Health” International Journal Of Environmental Research And Public Health, 16(20), 3-17.3962
- Sultana, A. (2019). “Ataerkillik ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz” E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi/Journal Of Oriental Scientific Research (Josr) Issn:1308-9633 11 (23), 417-427.
- Şahyar, Akdemir, D. Tüfekçioğlu, S. Karlıdağ, B. (2023). “İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Avrupa Birliği Avrupa Parlamentosunda Kadın Temsiliyeti Üzerine Bir İnceleme” Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24 (1), 497-517.
- Şen, G. (2022). “Kırsal Bölgelerde Yaşayan Engelli Kadınların Ekonomik Açından İncelenmesi; Kütahya İli Örneği” Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 9(2), 177-189.
- Türk Dil Kurumu. (2024). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Türk Dil Kurumu – Dilimiz Kimliğimizdir (tdk.gov.tr)
- Türkiye İstatistik Kurumu. “Nüfus ve Konut Araştırması Mikro Veri Seti” (2011). Nka.Pdf (Tuik.Gov.Tr) Erişim Tarihi: 11.01.2024.

Welsh, K. (2020). "Disability And Sexuality" In: Rowland DI, Jannini Ea, Editors. Cultural Differences And The Practice Of Sexual Medicine. Cham: Springer, .275–91.

World Health Organization. (2021). "Disability And Health" <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>

World Health Organization (Who). (2011). "World Report On Disability" https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf Erişim Tarihi: 17.01.2024.

EXTENDED ABSTRACT

Aim and Scope

The aim of the study is to examine the discrimination experienced by disabled women in society in the context of gender roles. The basis of gender inequality is the roles, values and judgments about how society sees us as men and women, how it perceives us and how it expects us to behave (Başaran ve Köşgeroğlu, 2021:294). The transfer of these gender roles to the individual by the society takes place in the daily life of the person, and the internalization of the person is ensured through the socialization process. This socialization process begins in childhood, and colors that are thought to reflect the child's gender are chosen for objects such as toys and clothes. Accordingly, while men work in paid jobs as breadwinners and take part in the public sphere, women fulfill their responsibilities such as housework, child and elderly care, which are based on unpaid labor, and are excluded from political, economic and social life (Collins et al., 2021:105). In addition to gender inequalities, one of the groups that most face other inequalities of opportunity in the world society is women with disabilities. Women are already people who are exposed to inequality. When being a disabled woman is added to this, it is inevitable that we will encounter disabled women who are isolated from society and exposed to discrimination. Being both a woman and a disabled individual brings with it multifaceted discrimination. Disabled individuals cannot access the opportunities available to other non-disabled people in society, and this situation is even more difficult for disabled women (Orhan and Özkan, 2020:2).

Gender Inequality

There is no difference between individuals in society as much as whether they are biologically male or female (Korkmaz and Başer, 2019:72). From the moment he is born, a human being integrates into society by encoding the information he sees and acquires in the culture he lives in and tries to accommodate himself in society (Bardakçı and Oğlak, 2022:72). When a man behaves the way society attributes to him, he is considered strong by society, but when he does not behave the way society attributes to him, he is excluded by society (Berber et al., 2021:1). While gender creates a hierarchy among individuals, it puts men at the head of this hierarchical system and puts women in the background (Can, 2023:611). In short, gender is a socio-cultural situation, as well as an area where power relations and human identity are intervened.

Power relations, which we encounter in every field in the life cycle, continue to exist in a patriarchal environment in the field of gender, and accordingly, the concepts of gender, patriarchy and power are intertwined with each other (Korkmaz and Başer, 2019:72).

Gender and Patriarchy

The word patriarchal means the role of the father or head of the family. The concept of patriarchy takes the father as the basis in lineage and attributes children within the family to the father's lineage (Sultana, 2019:417). In the patriarchal family order, it is the father who controls family members and puts pressure on them, and the woman's role is limited to the authority given by the man (Alıcı, 2018:45). In patriarchy, women, children, young men, slaves and house servants are under this male domination (Buluk and Küçükalkan, 2022:12). Achieving gender equality is quite difficult, but addressing this problem from a broad perspective and looking for solutions can be an important step (Berber et al., 2021:13). The patriarchal system forces not only women but also men into this order. Therefore, achieving gender equality will liberate both genders (Korkmaz and Başer, 2019:74).

Women's Place in Society

Women have constantly struggled to survive from past to present, and the extent of this struggle has been shaped according to the value culture places on women (Acar, 2019: 400). In a patriarchal society, if a woman wants to be respected by those around her, she must do housework well and give birth to a son. "In a patriarchal family, a woman strengthens her position only if she gives birth to a son. For this reason, different meanings are attributed to boys and girls in patriarchal families. The male child is seen as the continuation of the lineage and the security of the family in old age (Collins et al., 2021:105).

Being a Disabled Woman in Society

Throughout history, disabled individuals have constituted the "excluded and unwanted" segment of society, and being disabled has been seen by society as unfortunate, useless, different, oppressed and sick (Alpaslan Arar et al., 2021:251). Disabled individuals constitute the disadvantaged segment in society, but in the historical process, a more disadvantaged group has attracted attention, and that is disabled women (Orhan and Özkan, 2020:2). There is a lot of discrimination against disabled women in society, and disabled women first

encounter the overprotective attitude of their families, and then they also face discrimination in education and employment (Kahraman Güloğlu 2020:477). Disabled individuals cannot access the opportunities available to other non-disabled people in society, and this situation is even more difficult for disabled women (Orhan and Özkan, 2020:2).

Social, Economic and Community Challenges Facing Disabled Women

During the socialization process, disabled individuals experience social losses due to the cultural and social meanings attributed to them, and due to losses in social relations, social isolation occurs in both the disabled individual and his family, and the group most affected by this situation is young disabled individuals. Women with disabilities have a lack of knowledge about health care, sexual health, reproductive health and women's health, so their participation in cancer screening programs such as cervical cancer and breast cancer is inadequate (Luengo-Rubalcaba et al., 2020:609). One of the important problems experienced by women with disabilities is violence (Meyer et al., 2020:2). In addition to being prone to violence due to being a woman, having a disability makes it easier for an individual to be exposed to physical, mental and sexual violence from the family or society (Devkota et al.; 2019:8). Increasing the education level of disabled people facilitates the adaptation of these individuals to life. For this reason, education of disabled individuals is important so that they can learn to meet their own needs and continue doing so. Education makes it easier for disabled people to cope with the risks they face, and in another sense, it reduces the social isolation of disabled people.

Being a Disabled Woman and Mother

Although motherhood is one of the most important roles expected from women as a society, disabled women, like all women, have the desire to become mothers, but disabled women's motherhood is not welcomed because it does not comply with the rules of the society (Yıldız Yazıcıoğlu, 2023:70). Disabled women experience the same fears and uncertainties that all women experience during pregnancy, birth and postpartum, and their concerns are even greater because they see themselves as inadequate (Cirban, Ekrem et al., 2023:240). All women have the same right to be a mother, and women with disabilities need to receive more detailed health care services than other women during pregnancy, birth and the postpartum period (Mitra et al., 2020: 420).

Conclusion and Evaluation

Being a woman in our society is quite difficult, and women in Turkey struggle with the problems caused by both being a woman and being disabled (Bulut and Karaman, 2018:282). Determining gender duties in favor of men causes women to face multiple difficulties in society. The existence of disabled women in society and their inclusion in life is an important issue. For this, solutions appropriate to the country's conditions should be produced, relevant inspections should be carried out, and new solutions should be developed in cases of failure. New solutions should be developed in cooperation with disabled women so that more effective solutions can be achieved and disabled women can be made visible in society. Since disabled women constitute the disadvantaged group of society, education and consultancy services and follow-ups should be provided regularly on women's sexuality, self-care needs, family planning, reproductive health, pregnancy, birth and postpartum period. Disabled women should be given regular training for the motherhood process. Health personnel who will care for disabled women should be trained on care, communication and consultancy, and awareness programs should be created.

Increasing the education level of women with disabilities makes it easier for these women to adapt to life. For this reason, education of disabled women is important so that they can learn to meet their own needs and continue doing so. Education makes it easier for disabled people to cope with the risks they face, and in another sense, it reduces the social isolation of disabled people.